

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การปฏิรูปการศึกษามุ่งให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการและปัจจัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษา พัฒนาทั้งระบบ บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอน และการเรียนรู้รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพล วังสินธ์, 2545 : 29) ผู้บริหารสถานศึกษา จึงเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทย ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการปรับเปลี่ยน การแข่งขันเพื่อสร้างข้อได้เปรียบ และความมุ่งมั่นของสังคม ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รุนแรงและมีความหลากหลายนั้น ต่างก็ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการปรับเปลี่ยน บริบทและโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาภายใต้สาระแห่งบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยยึดหลักของการมีเอกภาพเชิง นโยบาย หลากหลายในการปฏิบัติ โดยเน้นระบบการกระจายอำนาจ และการยึดหลักการมีส่วนร่วม ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดความในมาตรา 16 และ 17 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ใน การจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ในท้องถิ่นของตน ในด้านการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือปฐมวัย การศึกษา ขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542 : 6-7)

ดังนั้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับโอนสถานศึกษาต้องมีภารกิจหน้าที่ใน ด้านการจัดการศึกษา แต่ด้านความพร้อมด้านการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วน ใหญ่นั้นยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการบริหารจัดการ ทั้งทางด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ทำให้ สถานศึกษายังไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร ซึ่งเป็นเหตุผลที่สถานศึกษาที่ต้องการเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ย่อมต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นผู้นำและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่มี ภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้นำได้แสดงออกมาจากตัวตนอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อนำไปสู่การบริหารที่ สามารถปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถตามศักยภาพของตนเอง เพื่อเป็นที่

ยอมรับในสังคมและชุมชน และช่วยในการตัดสินใจของผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานของตนเข้ามาศึกษาและพิจารณาว่าสถานศึกษามีประสิทธิผลอยู่ระดับใด

ภาวะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพประเมินได้จากการเปลี่ยนแปลง ที่ทำให้บุคคลมีการปรับตัวและพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อความเจริญก้าวหน้า พระธรรมปิฎก (ประยุตฺต ปยุตโต. 2540 : 5) เป็นผู้บริหารที่มีความรู้ มีทักษะในการบริหาร มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาจกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการในการชักนำบุคคลทั้งหลายในองค์กรหรือหน่วยงาน ให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการติดต่อสื่อสาร หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา (ประชุม รอดประเสริฐ. 2526 : 1) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในด้านการจัดการศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางบริบท ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ และมีคุณลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้ใต้บังคับบัญชาและความสามารถพิเศษที่เร้าใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความใส่ใจและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน ซึ่งก็เป็นแนวคิดที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา เกิดการตื่นตัวและปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการบริหารงาน มีภาวะผู้นำในการใช้อิทธิพล หรือใช้อำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน (สมพงษ์ เกษมสิน. 2526 : 220) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่ในใจ และเป็นพี่เลี้ยงของผู้ใต้บังคับบัญชา

ก้าวสู่ยุคปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งได้นำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียน ตามแนวทางที่บัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนแนวใหม่ ที่มีการกระจายอำนาจบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษามากขึ้น และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นโครงการนำร่องที่ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจำนวน 250 โรงเรียนจากทุกสังกัดทั่วประเทศดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการโรงเรียนหลายแห่งประสบความสำเร็จในการนำไปใช้ในระดับที่น่าพอใจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2546 : 1)

ในปัจจุบันโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หลายแห่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาเป็นหลักในการบริหารสถานศึกษา และประสบผลสำเร็จในหลาย ๆ ด้าน ส่งผลให้เป็นที่ยอมรับต่อชุมชน และสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และคำตอบของการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาหรือการมีภาวะผู้นำ ที่สามารถบริหาร 3 ปัจจัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันได้แก่ การบริหารตนเอง การบริหารคน และการบริหารงาน โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารตน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีและสร้างภาวะผู้นำพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาให้เป็นผู้ที่พึงประสงค์ ปรับใช้แนวคิด ทฤษฎี การเป็นผู้นำมาใช้ในสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม (2556 : 4) ให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองและชุมชนในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาด้วย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาในเรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม คือ ต้องการทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำมีแบบภาวะผู้นำหรือพฤติกรรมการแสดงออกหรือมีกระบวนการอย่างไร ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยจำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารและครูปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2556 จำนวน 476 คน แยกเป็นผู้บริหาร จำนวน 41 คน และครู จำนวน 435 คน จากจำนวน 20 โรงเรียน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยได้อาศัยกรอบความคิดตามทฤษฎีพฤติกรรมทางสังคมขององค์การ ตามแนวคิดของ (Jacob W. Getzels. 1990 : 141, E. G. Guba. 1957 : 220, Robert P. Moser. 2000 : 100) ได้นำมาจำแนกพฤติกรรมภาวะผู้นำออกเป็น 3 พฤติกรรม คือ

2.1.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก

2.1.2 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก

2.1.3 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก

2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 ตัวแปรต้น คือ ตำแหน่ง จำแนกเป็น

1) ตำแหน่ง

1.1) ผู้บริหาร

1.2) ครู

2) ขนาดของสถานศึกษา

2.1) ขนาดเล็ก

2.2) ขนาดกลาง

2.3) ขนาดใหญ่

2.3 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัด
องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำแนกพฤติกรรมภาวะผู้นำออกเป็น 3 พฤติกรรม คือ

2.3.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก

2.3.2 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก

2.3.3 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก

3. ขอบเขตด้านสถานที่

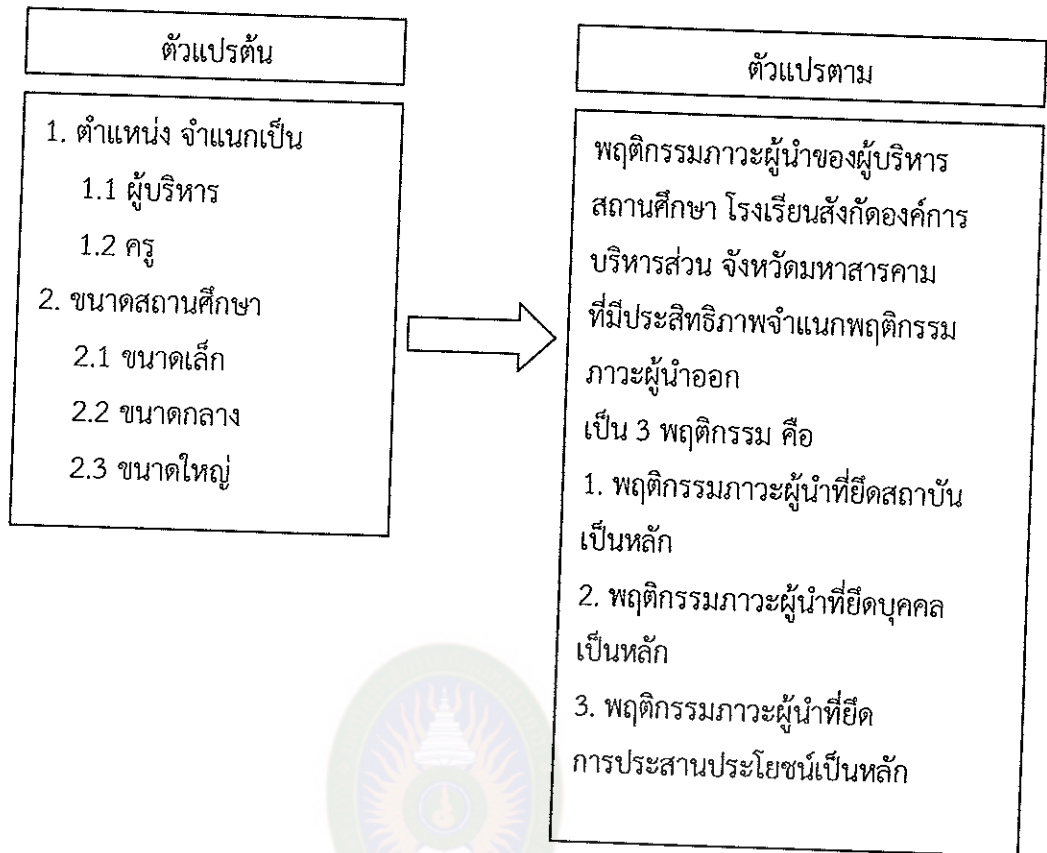
โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนปีการศึกษา 2556 - 2557

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยอาศัยกรอบความคิดตามทฤษฎีพฤติกรรมทางสังคม
ขององค์การ ตามแนวคิดของ (Jacob W. Getzels. 1990 : 141, E. G. Guba. 1957 : 220,
Robert P. Moser. 2000 : 100) ได้นำมาจำแนกพฤติกรรมภาวะผู้นำ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด
ในการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมภาวะผู้นำ หมายถึง การแสดงออกหรือการใช้กระบวนการในการเป็นผู้นำโดยอาศัยแนวคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ของผู้นำเพื่อโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคลอื่นทำตามที่ผู้นำต้องการเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ในที่นี้แบบภาวะผู้นำมุ่งเน้นที่พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงต่อคณะครู ซึ่งจำแนกแบบภาวะผู้นำออกเป็น 3 แบบ ดังนี้
 - 1.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก หมายถึง ผู้นำที่เน้นความสำคัญของสถาบันมากกว่าบุคคล จะใช้ระเบียบข้อบังคับของสถาบันเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ให้บุคลากรมีบทบาทตามที่สถาบันกำหนด
 - 1.2 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลัก หมายถึง ผู้นำที่อาศัยความคิดเห็นของตนเองและผู้ร่วมงานเป็นแนวทางในการตัดสินใจ โดยพิจารณาบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นราย ๆ ไป ไม่ว่าจะปฏิบัติงานอะไร ก็มักจะคำนึงถึงความเหมาะสม ความต้องการ ความจำเป็นเดือดร้อนของบุคคลที่เกี่ยวข้องก่อนสิ่งอื่นใด มีความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน โดยเน้นความสำคัญของผู้ร่วมงานอย่างแน่นแฟ้น และพยายามให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุขเป็นสำคัญโดยใช้กฎ ระเบียบข้อบังคับให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปกครองแบบกระจายอำนาจ

1.3 พฤติกรรมภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลัก หมายถึง ผู้นำที่ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของสถาบันและประโยชน์ของบุคคลทั้งสองฝ่ายไปพร้อม ๆ กัน เป็นผู้นำที่รู้จักการประนีประนอมทุกเรื่อง ซึ่งจะเน้นความสำคัญของการบรรลุถึงจุดหมาย แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญแก่ผู้ร่วมงานด้วย

2. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของผู้บริหารและครู โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ที่มีต่อการกระทำหรือการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหาร ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ที่บริหารงานและปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

4. ครู หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง ครู ครูผู้ช่วย ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

5. ขนาดสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่แบ่งตามขนาดสัดส่วนของจำนวนนักเรียน ตามเกณฑ์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย สถานศึกษาขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 200 คน และสถานศึกษาขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 200 - 800 คน ขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 801 คนขึ้นไป

6. องค์การบริหารส่วนจังหวัด หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยมีจังหวัดละหนึ่งแห่ง มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน

7. โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หมายถึง โรงเรียนที่ถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษามาสังกัดหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2556 จำนวน 20 โรงเรียน ภายใต้การกำกับดูแลโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

2. ได้เป็นสารสนเทศต่อผู้บริหารและครู โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบาย ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบ รวมทั้งแก้ไขปัญหาการบริหารงานและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป